

Příroda Kladenska v historii a současnosti

Exkurze 14.5.

Vznik uhlí a důl Mayrau

Uhlí vzniklo v období karbonu před zhruba 300 až 350 miliony lety. Proces vzniku, tzv. prouhelňování, probíhal v rozsáhlých bažinatých pralesích, kde se odumřelá rostlinná biomasa hromadila v anaerobním prostředí. Díky vysokému tlaku a teplotě v zemských vrstvách se tato hmota postupně přeměnila v rašelinu, následně na lignit a nakonec na černé uhlí. Dominantní vegetací tehdejších pralesů byly obří kapradorosty, mezi které patřily zejména rody *Lepidodendron* (šupinatka), *Sigillaria* (pečetnice) a *Calamites* (přeslička).

Objev uhlí na Kladensku je spojen s rokem 1775, kdy bylo černé uhlí náhodně nalezeno u Vrapic. Kladenská uhelná pánev se následně stala jedním z klíčových průmyslových center rakousko-uherské monarchie. Mezi historicky nejvýznamnější doly patřil důl *Lucerna* jako jeden z nejstarších a důl *Mayrau*, který byl proslulý svou vysokou výtěžností a technickou vyspělostí. Nejhlubším dolem v oblasti byl důl *Scholler* v Libušíně, jehož těžní jáma dosáhla hloubky přes 500 metrů.

Důl Mayrau ve Vinařicích u Kladna představuje unikátní technickou památku. Těžba zde probíhala od roku 1877 až do roku 1997, kdy byl provoz definitivně ukončen. Důl disponoval celkem 6 hlavními patry, přičemž těžba probíhala v hloubkách od 200 až do 520 metrů pod povrchem. Podzemní chodby byly mimořádně rozsáhlé a v dobách největší slávy propojovaly důl s okolními revíry, přičemž celková délka chodeb v kladenské pánvi dosahovala stovek kilometrů. Důl Mayrau byl specifický svou architekturou a tím, že jako jeden z posledních v revíru zachoval původní těžní stroje poháněné parou, které byly později nahrazeny elektrickým pohonem. Dnes je areál dolu zpřístupněn jako hornický skanzen, který dokumentuje náročnou práci havířů.

Na dolu Mayrau jsme se účastnili výpravy na haldu a tam jsme si pod dohledem místního geologa objevovali a určovali prvohorní zkameněliny.

Vinařická hora

Vinařická hora je přírodní památka nacházející se nedaleko Kladna. Jedná se o pozůstatek těžební sopky, která vznikla během vulkanické činnosti přibližně před 25 až 10 miliony let. Hora dosahuje výšky 413 m. n. m a je známá hlavně díky své zajímavé geologické stavbě a výskytu vzácných druhů rostlin a živočichů. Roste zde mnoho teplomilných rostlin, například bělozářka liliovitá nebo hořčák náhoňkavý. Ze živočichů se zde vyskytují šestřelky, hmyz a různé druhy ptáků. Zajímavostí je také to, že kůže magnety podzemí zastřešené vyfouklo uhelné sloje. Na Vinařické hoře se nachází stepní travniny, křoviny a menší lesní porosty. Pro zachování krajiny a menší management krajiny (kosení travy, ~~odstranění~~ odstranění náletových dřevin, ochrana před nadměrným pohybem lidí). Od roku 1985 je chráněná jako přírodní památka. Díky tomu se zde daří zachovat vzácné rostliny i živočichy a místo slouží také k turistice a vzdělání.

*vzácných druhů

Na Vinařické hoře jsme si prohlédli step Bílé stráně na západním svahu a zde jsme se kochali porostem šalvěje a našli jsme i orchideje: vstavač nachový a okrotici bílou. Pak jsme ještě navštívili průřez nejmladším vulkánem Vinařické hory a šli jsme na autobus.

Exkurze 15.5.

Turyňský rybník a Kalspot

Nejvýraznější přírodní dominantou v bezprostředním sousedství obce je Turyňský rybník, místními nazývaný Záplavy. Tento rozsáhlý vodní útvar, který dnes působí jako odvěká součást krajiny, vznikl jako důsledek hlubinné těžby černého uhlí. V důsledku poklesu terénu nad důlními díly r.1962 došlo k zatopení koryta potoka Kačáku (Loděnice). Záplavy se staly vyhlášeným útočištěm ptactva a významnou ornitologickou lokalitou, kde hnízdí či zimuje přes sto druhů ptáků. Na lokalitě také můžeme pozorovat pobytové stopy bobra evropského. Typické okusy stromů a bobří hráze. Na rybník plynule navazuje mokřad a tůň Kalspot. Tato přírodní památka je dalším příkladem propadliny vzniklé poddolováním. Dnes je chráněna jako kriticky důležité refugium pro obojživelníky (např. čolky a kuňky) a vlhkomilnou vegetaci, která v okolní zemědělské krajině jinak těžko hledá útočiště.

My pozorovali hnízdní kolonii volavek popelavých stativovým dalekohledem přes rybník a z blízka rákosníka zpěvného, kachny divoké a tři rodinky hus velkých. Na Malých záplavách jsme měli možnost pozorovat lysky černé a kroužící motáky pochopy.

Do přinesených cedníků jsme chytali, co se dalo. Kachny nakonec unikly, ale odchytily a ukázali jsme si pulce skokanů, splešťuli blátivou, jepice, potápníka a jeho larvu, larvy šidélek a chrostíků a další vodní žoužel.

Žehrovický pískovec

Zatímco severně od obce krajinu formovalo uhlí, jižní lesnaté okolí dalo světu slavný žehrovický pískovec. Tento prvohorní, křídový pískovec vyniká specifickým hrubozrnným složením, vysokou pevností a odolností vůči povětrnostním vlivům. V historických lomech (např. v oblasti Šubrt) se těžil kámen mimořádné kvality, který zanechal nesmazatelnou stopu v české architektuře. Díky svým unikátním vlastnostem byl žehrovický pískovec využíván při stavbě nejvýznamnějších památek v zemi. Najdeme ho v základech Národního divadla, Chrámu svatého Víta, Karlův most jím byl opravován a byl použit také při budování pražského metra či hlavního nádraží. Dnes už jsou staré lomy opuštěné a zarostlé lesem.

V lomech, kde se těžil žehrovický pískovec jsme se již nezdržovali, protože nás v závěru exkurze chytil zpočátku jemný, ale postupně zesilující a vytrvalý déšť. Kolem lomů jsme tedy prošli rychlou chůzí a směřovali na autobus do blízkých Doks.